

Projekt osteologiskt magasin

Av Elisabeth Iregren och Anita Knape

Iregren, E. & Knape, A. 1979. Projekt osteologiskt magasin. (Osteologic storage project.) *Fornvännen* 74. Stockholm.

Ever since the 1870's Swedish researchers have kept burnt and unburnt bones from archaeological investigations. The bones now kept in storage derive from such large-scale investigations as those of Alvastra Abbey, the warrior graves at Visby, and Stora Förvar Cave on Karlsö, as well as from a number of smaller excavations. This material has hitherto been stored in a rather unorganized fashion in several storehouses.

During Spring 1979 a project started implying the weighing and registration of these bones, which will be placed in plastic bags and then packed in uniform boxes. The material will then be gathered in a single storehouse.

Elisabeth Iregren and Anita Knape, Statens historiska museum, Box 5405, S-114 84 Stockholm, Sweden.

Många är de arkeologer, som genom årens lopp beklagat att benmaterialet från våra utgrävningar blivit otillräckligt undersökt. Denna brist i det vetenskapliga arbetet har naturligtvis flera orsaker.

Vad beträffar äldre grävningar beror det till en del på att materialet förvarats på olika vindar i stallflyglarna till Positionsartilleriets kasern, (Riksantikvarieämbetets och Statens Historiska Museers ämbetsbyggnad) utan att vara tillräckligt kartlagt och därmed också oåtkomligt. Uppskattningsvis förvaras på östra stallbyggnadens vind benmaterial motsvarande ca 2000 kartonger (volym: 56 l st). Däribland finns verkligt stora material såsom från Korsbetningen utanför Visby (ca 1200 individer), skelett från Olvastra kloster och grottan Stora Förvar, Stora Karlsö (boplatsmaterial).

Förpackningarna utgör ett stycke svensk förpackningshistoria. De rikt kolorerade och illustrerade cigarrlådorna granskas regelbundet av Tobaksmuseet som tar tillvara alla välbehållna svenska askar från tiden före Tobaksmonopolets tillkomst. En del av det övriga förpackningsmaterialet kommer att tillvaratas av Nordiska museet eller av regionala museer.

I bästa fall är förpackningarna försedda med inventarienummer eller uppgift om fyndplats, men uppgifterna kan också vara mycket ofullständiga. I vissa fall finns endast en adresslapp med utgrävarens signatur.

Under våren 1979 har projekt "Osteologiskt magasin" startat, som dels innebär att allt detta benmaterial samlas i ett magasin och dels att materialet identifieras och förs in på SHM:s registerblanketter, som utarbetats för framtida databehandling. Så småningom skall alla fynd i museets samlingar registreras på de nya registerblanketterna. I förlängningen av det ligger tanken om en samkörning på data med fornminnesinventeringens register för att få en samlad bild av vårt lands fornlämningar. Men då är vi långt fram i tiden.

Orsaken till att benmaterialet nu flyttas är att en ombyggnad skall ske av museets östra stallflygel, där den största delen av benmaterialet förvaras. Där skall sedan Medelhavsmuseet och dess tjänstelokaler inrymmas.

Allt sedan 1870-talet har ben, både obrända och brända tagits till vara vid utgrävningar, vilket väl får ses som mycket föredömligt och framsynt av den tidens arkeologer.

Ty även om man till att börja med oftast inte betraktade benen som fynd och kanske inte ens omnämner dem i rapporten har de ändå packats, märkts och sänts in till museet.

Första ledet i projektet "Osteologiskt magasin" blir att identifiera benmaterialet genom att notera alla uppgifter på förpackningarna. Det blir ibland rena detektivarbetet vid tolkningen av knapphändiga uppgifter och snirkliga stilar. Arbetet kräver alltså tålamod men har också vissa kuriösa inslag. T. ex. måste man lära sig känna igen handstilar, högst privata egenheter vid fyndnumrering, vilka som grävde på Gotland sommaren 1902 osv. Det var alltid på en sommar på den tiden. Man hade ännu inte uppfunnit vintergrävningar.

För att nå fram till korrekta fyndplatser och fyndomständigheter används flera ingångar: tillväxten, bilagan, topografiska register, ATA och inte minst SHM:s tjänste-

män på museiavdelningen, som genom muntlig tradition bär på betydande kunskaper om arkeologer, material och fyndplatser.

Sedan identifieringen är slutförd genom söks benen för att fynd (t. ex. kamfragment, krukskärvor, pärlor o. dyl.) som undgått utgrävaren skall komma fram. Dessa sorteras ut liksom kol och hartstättningsrester och registreras enligt det nya systemet och går sedan in till samlingarna. Själva *benmaterialet analyseras ej* utom med avseende på bränt eller obränt. Benen vägs och packas om i plastpåsar.

Inga ursprungsbeteckningar slängs bort utan får följa med i plastpåsar. Plastpåsar packas sedan i kartonger till en högsta sammanlagd vikt av 25 kg. Varje kartong får ett eget nummer och ställs upp i nummerordning i det nya magasinet. Omflyttningen beräknas vara slutförd inom ca 2 år.

Den historiska osteologien är i ständig utveckling. Den ekologiska arkeologien möjlig-

Interiör av benmagasin i "östra stallflygeln". Riksantikvarieämbetets och Statens historiska museers tjänstelokaler är inrymda i en kasernanläggning från 1806—17, vars stallflyglar sedan 1930-talet utnyttjats som magasin. — Interior of the East Wing of the Office building of The Central Board of National Antiquities and the National Historical Museums, where part of the bones are stored. The office building was built as barracks 1806—17; its wings served as stables, but have been used for museum storage since the 1930's.

gör bättre utnyttjande särskilt av djurbenen. Ett till sitt omfång och från internationell synpunkt unikt osteologiskt material kommer alltså inom några år att bli tillgängligt för forskning och utställningar.

Omflyttningen har föregåtts av ompackningar under 10 år. Dessa startades av museets dåvarande osteolog Rolf Jansson och antikvarie Lena Thålin-Bergman. Då ompackades och flyttades material som förvarats i museets västra stallflygel. Arbetet genomfördes med personal som länsarbetsnämnden ställt till förfogande samt vapenfria tjänstepliktiga. Vidare möjliggjorde osteologiska forskningslaboratoriets vid Stockholms universitet tillkomst att uppordnat material kunde magasineras där.

De senaste åren har samarbetet mellan museets registreringsenhet och osteolog utvecklats. Systematiserade försök har utförts för att utarbeta rutiner och fungerande system för packningsarbetet. Erfarenheterna av allt detta har möjliggjort den stora ekonomiska satsning som nu görs genom Kultur-

rådets delegation för lokal- och utrustningsplanering (LUP-delegationen), Byggnadsstyrelsen (ombyggnad till bättre arbetslokaler) samt AMS (arbetslöner för ca 15 personer i ca 1 år). Slutkostnaden kommer att närma sig 2 miljoner.

Museets benmaterial förvaras i april 1979 på östra stallvinden, i Osteologiska forskningslaboratoriets magasin och i ett stort magasin som museet nu använder på Skånesholms egendom i Uppland. Under ompackningen måste andra magasinlokaler ställas till förfogande. På sikt skall allt benmaterial föras samman i ett enda magasin. Lokaliseringen av detta är ännu oklart — likaså dess storlek. Länsmuseumernas ökade behov av utrymmen bör mötas av centralmuseumets erbjudande vad gäller magasinering av ben. Museimännens och forskarnas ökade intresse för osteologisk bearbetning och utvärdering bör tillgodoses genom utbyggnad av den osteologiska forskningen centralt och i landets universitetsorter.